

ביאורים

דרכו של עולם ששורשי הבריאה והחיים ניצבים בשמים, ומתוך המציאות הרוחנית מסתעפים חיים על פני האדמה. תפיסה זו מנחה פעמים רבות את המהר"ל לצייר קווים רוחניים על פי נתונים, שיכולים היו להצטייר כפרטים היסטוריים בלבד. גם בפסקה זו מבאר המהר"ל מדוע המספר של בני ישראל ביציאת מצרים הוא שש מאות אלף איש, משום שמספר בני ישראל בנקודת הזמן שבו נוצרה האומה הזו, הוא בודאי דבר עקרוני הדורש לימוד והעמקה.

אילו שש מאות אלף איש היה רק מספר בני ישראל בעת יציאת מצרים, ייתכן שהביאור היה ראוי להיות קשור דווקא ליציאת מצרים במספר זה. אך האמת היא שבני ישראל מונים שש מאות אלף גם במדבר וגם בעת כניסתם לארץ ישראל, משמע שיש במספר זה נקודה רוחנית עקרונית המתאימה לעם ישראל.

וכך כותב המהר"ל במקום אחר: "וזה מפני כי מספר של עשרות נגד תחתונים ומספר מאה נגד האמצעי ומספר אלפים נגד העליונים" (חייושי אגדות ח"ד עמ' קל). השלמות המספרית היא כפולה: מצד הספרה "שש", שמבטאת שלמות (כפי שביארנו אתמול) ומצד ה"מאות אלף", השלמות של ה"שש" מופיעה בשני מעגלים נוספים של שלמות, "מאות" ו"אלפים". עם ישראל מחדש בעולם את היכולת להיות אומה טבעית שלמה עם כל התכונות הראויות לאומה, ובד בבד להיות עם אלוהי המתהלך בעולמות עליונים. לשם כך נדרשת גם המדרגה האמצעית של ספירת המאות, המתווכת בין היכולת להתהלך בעולם ובין היותו עם ה'. אמנם את הסדרה של העשרות איננו מונים בפני עצמה, כמו את המאות והאלפים, מפני שהיא כלולה באחדות. וההוכחה היא שבעברית אומרים 'שישים' ולא 'שש עשרות', בשונה מסדרת המאות, ששם אנו אומרים 'שש מאות' במפורש.

הרחבות

• האחדות והשלמות

יִשְׂרָאֵל הֵם אֶמְהָ יְחִידָה. המהר"ל כותב שבגלל שהאומה ישראלית היא 'אומה יחידה' המספר 'שש' ראוי לה, כיוון שהוא מייצג מספר שלם שאינו זקוק להשלמה, כמו עם ישראל.

בגמרא בסנהדרין (לט.) מבואר כי בעוד שעל כל הגויים נאמר כי הם נחשבים לאפס ותוהו' ביחס לבורא, כלומר, גדלותם ויציירתם אינה בעלת ערך ממשי ביחס לאלוהות, הרי שישראל אינם בכלל זה. ישראל הם המופיעים בעצמותם, בגדלותם וביציירתם, בשפה, בתרבות, בספרות ובכלל כוחות חייהם - את גדולת השם.

המהר"ל מסביר דברים אלו: אפסיות הגויים לעומת הקב"ה נובעת מכך שהם 'חומרניים' וממילא אינם בני השוואה לעניינים שברוח, וודאי שלא לאלוהים. ישראל, לעומת זאת, מופיעים את גדולת השם בעולם, ולכן הם נקראים 'מושלמים'. זו אומה רוחנית שאינה מושפעת במהותה מחסרונות החומר. שאר העניינים המאפיינים את ישראל, ככל עם ולשון - תרבות, ספרות, שפה וכדומה, טפלים למהות זו [גבורות השם, מד]. זו הסיבה שעם ישראל נקרא 'אומה יחידה', כשם שהקב"ה הוא יחיד בעולמו ואיננו בר השוואה לשום גודל פיזי, כך גדולתם של ישראל הינה בהיותם טפלים לערכים האלוהיים המופיעים דרכם, ועל כן הם 'מושלמים' מ'יחידים'.

לעילוי נשמת שמעון בן יצחק אשכולי ז"ל

אחדות, לכן לאומה יחידה ושלמה בעולם, המספר הראוי הוא שש מאות אלף, כמו שהיו ביציאת מצרים, ובהמשך עוד יתבאר ענין זה. ואין לומר שמספרם של ישראל ביציאת מצרים היה יותר משש מאות אלף, כי היו כאלו שמתו בשלושת ימי האפילה, כיון שאנשים אלו לא היו כשרים ואינם נחשבים בכלל ישראל. בשעה שהיו ישראל שש מאות אלף גברים בלא הטף, הגיעו לשלמותם, והיו כעובר שנשלמה צורתו, שאז הוא ראוי לצאת לאויר העולם ולא קודם לכן. על בחינה זו נאמר: או הניסה אלוקים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי, כלומר, כאילו היו ישראל בקרב המצרים, ונעשו לעם בתוך מצרים.

המספר שש מאות אלף

ומה שנהיה המספר שש מאות אלף, לא שש מאות או שש אלף, וטעם זה ידוע, כי צריך להיות להם כל שלש מדרגות של מספר, דהיינו, שש ומאה ואלף, שאם היה שש מאות עדין היה מספר חסר, בעבור שלא היה בו מספר אלף, שהוא יותר גדול. וכן אלו היה שש אלף, היה מספר חסר, בעבור שחסר מאה, שהוא בין שש ובין אלף. ולפיכך המספר השלם מספר שש מאות אלף, כי עתה יש כאן כל המספרים, 'כי מספר רבוא לא תמצא רק מעט ואין צריך למספר הזה',² כי אף במקום שיכול למנות מספר רבוא, אין מונה בו כי אם באֶלֶף. ועוד, כי לשון רבוא מלשון רב, בעבור שהוא החשבון היותר גדול, ואין ראוי מספר זה לישראל, כי אין זה מספר של שלמות רק מספר של רבוי, והרבוי אינו שלם, כי השלם אפשר אין בו תוספת וחסרון, והרבוי יש בו תוספת שהוא רבוי. ואם תאמר, מאחר שיש כאן שלשה מספרים דהיינו אֶחָדִים, מאה ואלף, ולמה לא היה גם כן מספר עשרה? ואין זה קשוי פֶּאֶשֶׁר תְּבִין, כי חלוק יש בין מספר של עשיריות ובין שאר מספרים, שהרי לא תוכל לומר שש עשיריות, רק תאמר ששים. לָכֵן לא תוכל לומר שש עשרה מאות אלף, הרי שלא תוכל למנות מספר העשרה עם השש כמו שתמנה המאה עם השש לומר שש מאה, ולפיכך אי אפשר לומר רק שש מאות אלף, ומספר עשיריות אין לו מקום לכאן כִּלְל. לָכֵן המספר השלם הוא שש מאות אלף, ואלו דברים ברורים מאוד. וכאשר היו ישראל שש מאות אלף היה לישראל שלמות הראוי להם, ואז יצאו ממצרים כמו העבר כאשר נשלם יוצא מבטן אמו.

ועוד, מצד שישראל הם אמה יחידה, ראוי לישראל זה המספר, שהמספר הזה הוא מספר שלם.³ וידוע, שכל שאינו שלם והוא חלק בלבד, אינו אחד, שיש עוד חלק, ויש בו רבוי. אֶבֶל השלם, מצד השלמות אפשר בו הוא אחד, שאין עוד חלק, ודבר מספם הוא זה בודאי. ומאחר שמספר ששה הוא מספר שלם, הוא מורה אחדות גם כן, ומפני זה ראוי לאמה יחידה ושלמה בעולם המספר הזה, שהוא שש מאות אלף, כאשר היו ביציאת מצרים. אֶמְנֵם לִקְנוֹן יִתְבָּאֵר עוד. וסוף סוף ראוי לישראל מספר שש בפרט. ואל תשים לבך על אותם שמותו בשלש ימי אפלה, כי מחמת שלא היו כשרים לא נחשבו בכלל ישראל. וכאשר היו ישראל שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף, הגיע לישראל שלמותם לגמרי, והיו דומים לעבר כאשר נשלם צורתו אֶז ראוי לצאת ולא קדם, לָכֵן אָמְרוּ (בשחר טוב שם): או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, כאלו היה ישראל בקרב שלהם, מצד אשר ישראל נעשו לעם בתוך מצרים.

המספר הוא שש מאות אלף ולא שש מאות או ששת אלפים, כי במספר זה כלולים שלוש דרגות המספר, אחדות, מאות ואלפים. אם היה המספר שש מאות, היה המספר חסר, כי לא היה בו האלף, שהוא יותר מהמאות. ואם היה המספר ששת אלפים, היה המספר חסר את המאות, שהוא בין האחדות ואלפים. לכן המספר השלם הוא שש מאות אלף, כי יש בו את כל המספרים.¹ אמנם המספר ריבוא חסר כאן, אבל אין זה נחשב לחסרון, כי ריבוא מופיע מעט מאט, זבדרך כלל לא מונים ברבבות אלא באחרים, ועוד, המילה ריבוא נגזרת מהמילה רוב והיא מבטאת ריבוי, לכן אין מספר זה ראוי לישראל, כי השלמות היא ללא תוספת וללא חסרון, והריבוי ענינו תוספת. עוד יש לשאול: מאחר שמספר זה כולל את האחדות, המאות והאלפים, מדוע אין בו עשרות? אין זו שאלה, כי יש הבדל בין העשרות לשאר המספרים, כי בעוד שאת המספרים האחרים אנו מונים בספרות האחדות, למשל שש מאות או ששת אלפים, לעשרות יש שם עצמי, כלומר אנו לא אומרים שש עשרות אלא ששים, וכן לא אומרים שש עשרות מאות אלף אלא ששים אלף. הרי שאין סופרים את האחדות עם העשרות, לעומת האחדות והמאות שנספרות יחד, לדוגמה: שש מאות. לכן המספר השלם הוא שש מאות אלף, ואין מקום למספר עשר, דברים אלה ברורים. כשהיו ישראל שש מאות אלף היו במספר הראוי להם, ואז יצאו ממצרים, כעובר היוצא מרחם אמו כאשר הושלם.

הסבר נוסף מדוע המספר שש מאות אלף ראוי לישראל, כי ישראל אומה יחידה ושלמה בעולם, ומספר זה הוא מספר שלם.³ ידוע שכל מה שאינו שלם זקוק לתוספת כדי שגיע לשלמות, לכן אינו אחד אלא ריבוי, כי לאחד אין תוספת ואין חסרון. גם המספר שש הוא מספר של שלמות המלמד על

המספר שש מבטא שלמות, ובשלמות אין ריבוי, לכן הוא ראוי לישראל שהם אומה יחידה

